

Velferdsteknologi for alle

Kristin S. Fuglerud,

Sjefsforsker og områdeansvarlig for e-inkludering og universell utforming, Norsk Regnesentral
Amanuensis II, Vitensenteret Helse & Teknologi, USN

Kristin Kjæret,

Rådgiver interessepolitisk avdeling,
Norges Blindforbund

iStøtet - IT-støtte for synshemmede eldre, Samarbeidsprosjekt 2019-2020

Norges Blindeforbund – prosjekteier

Norsk Regnesentral – prosjektledelse

Finansiert av Helsedirektoratet

Utvikling og utprøving av teknologiske verktøy
for å mobilisere mot ensomhet blant eldre

En del av velferdsteknologiprogrammet

Prosjektside: <https://www.nr.no/nb/projects/ist%C3%B8tet-it-st%C3%B8tte-synshemmede-eldre>

Universell utforming (uu) – definisjon

Med "universell utforming" menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming.

Universell utforming skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

[Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne](#), (FN 2006)

The screenshot shows the United Nations website page for the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). The URL in the browser address bar is [un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html](https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html). The page header includes the United Nations logo and the text "United Nations | Department of Economic and Social Affairs Disability". A navigation menu contains links for Home, About Us, SDGs, COSP, International Day, Issues, Resources, News, Calendar, and Contact. Below the navigation menu, the breadcrumb trail reads "Home » Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)". The main heading is "Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)", followed by the URL <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>.

Eksempel (1): Medisindispenser

- Studie fra Sintef viste utfordringer i bruk
- Utfordringene handler om
 - å vite hvilken tablett er for hva
 - manglende fleksibilitet og kontroll;
eks: ta vanndrivende etter man har vært på tur
 - manglende tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse/ universell utforming

Medisindispenser

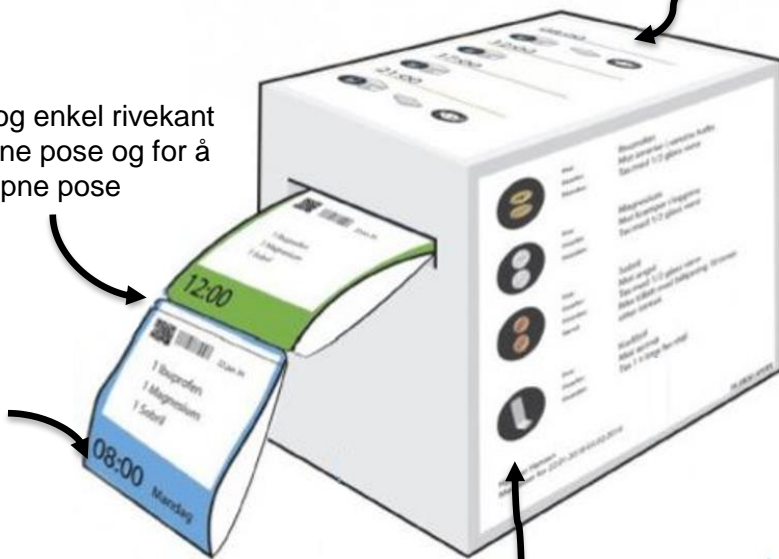
Forbedringsforslag: medisindispenser uu handler om bedre kvalitet for alle

Kommuniserer med en universelt utformet app

Tydlig og enkel rivekant for å løsne pose og for å åpne pose

Multidoseposer med tydelig merking av tidspunkt [tekst +farge]

Oversikt over hvilke legemidler som skal tas til ulike tidspunkter på dagen, både multidoseposer og andre legemidler

Oppdaterte bilder av legemidlene bruker skal ta, med informasjon om hvordan og hvorfor de skal tas.

Personer med funksjonsnedsettelse møter i økende grad barrierer i e-helse og velferdsteknologier

Ca 1 av 5 har funksjonsnedsettelse

- har større behov for helsetjenester, men opplever i dårligere tilbud
- har lavere sannsynlighet for å bli sjekket for f.eks. høyt blodtrykk eller forhøyet kolesterol
- har høyere sannsynlighet for å utvikle diabetes, hjertesykdommer, hjerneslag og kreft
- bruker forebyggende helsetjenester i vesentlig lavere grad enn den øvrige befolkning

Derfor et paradoks at personer med funksjonsnedsettelse

- tas for lite hensyn til ved anskaffelse av nye helse- og velferdsteknologier
- i liten grad tas med i utvikling av nye helse- og velferdsløsninger

Synshemmede en utsatt gruppe

- Ca 50% av synshemmede er ensomme (29%) eller svært ensomme (20%) (N=736) [1]
 - Vesentlig høyere andel enn resten av befolkningen
- Ensomhet er sterkt knyttet til livskvalitet og helse.
 - Viktig å forbedre sosial deltakelse, tilgang til informasjon og kommunikasjon.
- Opplevelse av mestring en viktig faktor for å motvirke ensomhet [2].
 - Teknologi gir mange muligheter for økt mestring.

[1] Brunes, A., B. Hansen, M., & Heir, T. (2019). Loneliness among adults with visual impairment: prevalence, associated factors, and relationship to life satisfaction. *Health and Quality of Life Outcomes*, 17(1), 24.

[2] Thorsen, K., & Nicolaisen, M. (2014). Funksjonshemning og ensomhet i eldre år. Hva betyr mestring? *Demens&Alderspsykiatri*, 18(3), 11–16.

Vanlige barrierer i helse- og velferdsteknologi

- Opplevs som tungvint, frustrerende, komplekse, utfordrende, tidkrevende
 - navigasjon,
 - kontraster,
 - størrelse på tekst
 - størrelse på trykkbare flater/elementer
 - ukjente ikoner,
 - installasjon og oppsett
 - manglende instruksjon/hjelp
 - mangelfull brukerstøtte
- fungerer ikke sammen med andre nødvendige hjelpemidler

© Colourbox 2020

Hjelpemidler, smartteknologi og velferdsteknologi

- Smartteknologi = smarttelefon og nettbrett
- Velferdsteknologi og smartteknologi smelter sammen.
- Synshemmede med gode digitale ferdigheter, i alle aldre, foretrekker smartteknologi fremfor tradisjonelle hjelpemidler (N= 466)[3]
- Ferdigheter på smartteknologi øker mulighetene for å benytte apper som er universelt utformet
- Viktig med opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter - kommunene har opplæringsansvar

[3] Martiniello, N., et al. (2019). Exploring the use of smartphones and tablets among people with visual impairments: Are mainstream devices replacing the use of traditional visual aids? *Assistive Technology*, 00(00), 1–12.

Eksempel (2): Sammenhengen motivasjon, mestring og sosial kontakt.

- Blind dame med diabetes (80 år)
 - Skaffet seg seg iPhone og fikk opplæring i digitale ferdigheter av kommunen
- Motivasjonen var en app (Libre Link) og sensor – leser blodsukkerverdier høyt.
 - Var tidligere avhengig av pårørende for å få lest av glukoseverdier
 - Slipper å stikke seg i fingeren (uheldig når man er avhengig av blindeskrift)
 - Føler seg mye tryggere – også om natten.
- Kan gå på kafébesøk med venninner uten å ha med pårørende
- Appen bidrar til egenmestring, frihet, og fleksibilitet =>

Universell utforming – aktuell lovgiving

- **Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)**
(personer med funksjonsnedsettelse skal ha et likeverdig helse- og velferdstilbud som alle andre)
- **Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)**
 - **Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger** (Refererer til standard for universelt utformede nettsider og apper)
- **Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)**
 - **Forskrift om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften)** (Plikt til å ta hensyn til universell utforming med mindre unntak kan begrunnes særskilt)
- **Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)**
 - **Byggteknisk forskrift (TEK 17)** (adkomst, belysning, betjening, plassering, etc.)

Viktigheten av kompetanse om uu i offentlige anskaffelser

- Stille tydelige krav (ikke bare uu, men peke på konkrete krav/standarder)
- Følge opp uu underveis (få løsningen testet, be om dokumentasjon på om hvordan uu ivaretas)
- Grad av uu bør vektes i vurderingen
- Konsekvenser ved manglende uu
- Etterspørre statlige maler og veiledninger om uu av velferdsteknologi
- Det er igangsatt arbeid med utvikling av en norsk standard på området (SN/ K 592 - Ledes av Rudolph Brynn)

Hvorfor mer universell utforming?

- **Menneskerettigheter**
 - Personer med nedsatt funksjonsevne har rett til likeverdige muligheter og tilbud innen helse og omsorg (FN-konvensjon og bærekraftsmål)
- **Bærekraft**
 - Uu teknologi kan brukes av flere brukere
 - Uu teknologi kan brukes i flere situasjoner
 - Uu teknologi kan brukes av personer med midlertidig skade/funksjonsnedsettelse
 - Uu teknologi kan benyttes over lengre tid (unngå å måtte bytte til spesialhjelpemidler ved ytterligere funksjonsfall)
 - Uu teknologi kan redusere behovet for dyre spesialhjelpemidler som krever egne/parallele anskaffelses, drifts, vedlikeholds- og opplæringsressurser.

Oppsummert: Uu gir teknologi med bedre kvalitet og bærekraft

Konklusjon

Universelt utformet velferdsteknologi
kan bidra til
likeverd for personer med nedsatt funksjonsevne
og
økt bærekraft i helse- og omsorg

Takk for oss og for oppmerksomheten!

Kommentarer, spørsmål, innspill og erfaringer du vil dele?

Ta gjerne kontakt:

Kristin S. Fuglerud (kristins@nr.no)

Kristin Kjæret (kristin.kjaeret@blindeforbundet.no)

Nettside om prosjektet:

<https://www.nr.no/nb/projects/istøtet-it-støtte-synshemmede-eldre>